

Sygn. akt I UK 249/15

POSTANOWIENIE

Dnia 12 kwietnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z odwołania Uniwersytetu [...] w O. i P. O.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w O.
o ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne i
Fundusz Pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 12 kwietnia 2016 r.,
skargi kasacyjnej Uniwersytetu [...] w O. od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 19 marca 2015 r., sygn. akt III AUa [...],

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) oddala wniosek organu rentowego o zasądzenie na jego rzecz kosztów zastępstwa prawnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w [...] wyrokiem z dnia 19 marca 2015 r. oddalił apelację wniesioną przez odwołującego się Uniwersytet [...] od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w O. z dnia 8 maja 2014 r., oddalającego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w O. z dnia 2 kwietnia 2013 r., stwierdzającej, że przychody z tytułu wykonania utworu i przeniesienia autorskich praw majątkowych uzyskane przez P. O., zatrudnionego na podstawie umowy o pracę u płatnika - Uniwersytet [...] w O., stanowią podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne i Fundusz P..

Odwołujący się Uniwersytet [...] w O. wniósł do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 19 marca 2015 r., zaskarżając ten wyrok w całości i zarzucając mu naruszenie przepisów prawa materialnego, to jest: 1) art. 750 k.c.; 2) art. 627 k.c.; 3) art. 535 k.c. w związku z art. 555 k.c.; 4) art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych; 5) art. 41 i następnych ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych; 6) art. 99 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym; 7) art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych; 8) art. 13 ust. 1 w związku z art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 4 pkt 9, art. 11 ust. 1, art. 12 i art. 18 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

We wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania skarżący powołał się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego wymagającego wykładni Sądu Najwyższego oraz na oczywistą zasadność skargi „wynikającą z naruszenia prawa materialnego przez Sądy pierwszej i drugiej instancji”, a także podniósł potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów. Sformułował pytanie: „czy umowy instytucji naukowej ze swoim pracownikiem o stworzenie utworu i przeniesienie praw autorskich majątkowych do niego, a także ustanowienie licencji, podlegają przepisowi art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych?”, podnosząc równocześnie, że dotychczasowe orzecznictwo Sądu Najwyższego nie jest jednolite. Analizując je, określił jako oczywistą pomyłkę merytoryczną uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 2012 r., III UZP 4/11 (OSNP 2012 nr 15-16, poz. 198), przedstawiając jej własną krytykę w załączonej glosie (Studia Prawnoustrojowe 2014 nr 24). Jako „brak konsekwencji terminologicznych prowadzących do chybionych wniosków” określił, z kolei, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2003 r., II CKN 269/01, z powołaniem się na glosę E. Traple (Glosa 2005 nr 2, s. 79). Stwierdził przy tym, że potraktowano w nim zamiennie pojęcia dzieła i utworu, „co doprowadziło do błędnego wniosku o istnieniu swoistego dualizmu w umowie o stworzenie utworu, polegającego na istnieniu w niej elementów wynikających z przepisów art. 627 k.c. oraz przepisów prawa autorskiego”.

Skarżący wskazał też jako przykład rozbieżności interpretacyjnych pominięcie przez Sąd drugiej instancji wyroku Sądu Najwyższego z dnia 27 sierpnia 2013 r., II UK 26/13, „w którym Sąd Najwyższy przedstawił ocenę o charakterze uniwersalnym, obejmując nią wszystkie wykłady, a z której wynika, że działania polegające na wygłoszeniu cyklu wykładów na konkretny temat, mających cechy wykładu monograficznego w znaczeniu kursu - cyklu wykładów traktujących o jednym konkretnym zagadnieniu, mających na celu dokładne i szczegółowe przedstawienie określonej problematyki lub wyczerpanie zagadnienia ujętego w tytule, który ma cechy utworu w pojęciu art. 1 ust. 1 ustawy o prawie autorskim, nie jest objęte obowiązkiem ubezpieczenia społecznego”. Skarżący stwierdził ponadto, że nawet wówczas, gdyby Sąd Najwyższy uznał, że inne jego racje nie są zasadne, to nie powinno to mieć wpływu na odmowę rozważenia i wypowiedzenia się przez Sąd Najwyższy co do przedstawionego w skardze problemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wypada również dodać, iż zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie. Należy zatem stwierdzić, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym wcześniej art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie winno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości

stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

W rozpoznawanej sprawie wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania został oparty, co już wcześniej było podnoszone, na przesłance występowania w sprawie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), potrzebie wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) oraz oczywistej zasadności skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.), co wymaga na wstępie uwagi o charakterze porządkującym. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się bowiem, że jednoczesne uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania występującymi w sprawie wątpliwościami prawnymi (zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów) generalnie wyklucza możliwość oczywistej zasadności skargi (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 listopada 2013 r., I UK 291/13, LEX nr 1430990 oraz z dnia 20 marca 2014 r., I CSK 343/13, LEX nr 1523355).

Skarżący powołał się w pierwszej kolejności na występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych. Odnosząc się zatem do tej przesłanki przedsądu należy stwierdzić, że dla jej skutecznego przedstawienia konieczne byłoby sformułowanie problemu o charakterze abstrakcyjnym, nierozstrzygniętego w dotychczasowym orzecznictwie i wymagającego pogłębionej wykładni. Zagadnieniem prawnym jest bowiem zagadnienie, które wiąże się z określonymi przepisami prawa materialnego lub procesowego, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia konkretnej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw.

Wskazanie na zagadnienie prawne uzasadniające wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno nastąpić przez jego sformułowanie jako problemu prawnego wymagającego rozstrzygnięcia, określenie przepisów prawa, w związku z którymi powstało i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do rozważenia, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne” (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 września 2014 r., I CSK 729/13, LEX nr 1532950, czy z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, LEX nr 1622307). Jednocześnie z ugruntowanego orzecznictwa Sądu

Najwyższego wynika, że nie istnieje możliwość stwierdzenia, że w sprawie występuje zagadnienie prawne lub zachodzi potrzeba wykładni przepisów prawa, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii prawnej prezentowanej przez skarżącego i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP-wkł. 2003 nr 13, poz. 5, z dnia 27 marca 2008 r., III UK 124/07, LEX nr 461723, z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 316/07, LEX nr 452455, z dnia 16 marca 2009 r., III PK 3/09, LEX nr 829148, czy też z dnia 19 lutego 2014 r., I PK 264/13, LEX nr 1646093).

Taka sytuacja występuje natomiast w rozpoznawanej sprawie. Przedstawione we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej zagadnienie prawne nie ma bowiem cech uzasadniających rozstrzygnięcie go przez Sąd Najwyższy przede wszystkim dlatego, że ocena problemu podniesionego przez skarżącego jest jednoznaczna (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2007 r., I PK 220/07, LEX nr 864044). Sąd Najwyższy dokonał bowiem tej oceny w wyroku z dnia 8 października 2015 r., I UK 450/14 (niepublikowanym), oddalającym postępującą się tymi samymi argumentami skargę kasacyjną Uniwersytetu [...] w O.. Wyrok ten nie przełamuje linii orzecznictwa opartej na ugruntowanym poglądzie Sądu Najwyższego o niepodleganiu obowiązkowi ubezpieczenia wykonawcy umowy o dzieło (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 27 sierpnia 2013 r., II UK 26/13, LEX nr 1379926, z dnia 4 czerwca 2014 r., II UK 561/13, LEX nr 1504566 i powołane tam orzecznictwo; z dnia 4 czerwca 2014 r., II UK 420/13, LEX nr 148060; z dnia 6 sierpnia 2014 r., II UK 556/13, LEX nr 1500668; z dnia 28 sierpnia 2014 r., II UK 12/14, LEX nr 1521243), rozstrzyga jednak inaczej o obowiązku ubezpieczenia wykonawcy umowy o dzieło będącego równocześnie pracownikiem zlecającego. Uwzględnia, że w wykładni art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych znaczenie ma to, iż podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne stanowi wynagrodzenie za wykłady wygłoszone na podstawie umowy o przeniesienie autorskich praw majątkowych, mającej podstawę prawną (causa) w umowie o dzieło, jako czynności prawnej zobowiązującej zawartej przez wykładowcę z pracodawcą, z którym pozostaje w stosunku pracy

(por. także wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 24 marca 2015 r., II UK 184/14 i z dnia 10 lipca 2014 r., II UK 454/13 niepublikowane).

Warto przy tym zauważyć, że hipotetyczna tożsamość stworzenia utworu z wykonaniem dzieła ma dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy znaczenie marginalne, skoro między utworem a dziełem istnieje zależność logicznej podrzędności i w zasadzie wszystkie umowy, które dotyczą utworu, są umowami o dzieło, a taka kwalifikacja umowy o zamówienie dzieła autorskiego powoduje, że mają do niej zastosowanie przepisy Kodeksu cywilnego dotyczące umowy o dzieło (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 18 czerwca 2003 r., II CKN 269/01, OSNC 2004 nr 9, poz. 142 z glosą krytyczną E. Traple, Glosa 2005 nr 2 oraz aprobowaną A. Stępień, GSP - Prz. Orz. 2005 nr 1-2 i z dnia 3 maja 1963 r., I CR 250/62, OSN 1964 nr 9, poz. 179 oraz z dnia 26 stycznia 2011 r., IV CSK 274/10, niepublikowany; inaczej K. Żok w glosie do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 4 czerwca 2014 r., II UK 548/13, OSP 2015 nr 5, poz. 50). Kwalifikacja umowy o przeniesienie praw autorskich, mającej na celu wygłoszenie wykładu jako umowy o dzieło, została przyjęta także w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 27 sierpnia 2013 r., II UK 26/13 (Monitor Prawa Pracy 2014 nr 1), do którego – jako zgodnego z jego racjami – niezasadnie odwołuje się skarżący.

Natomiast w przypadku powołania się przez skarżącego na przesłankę przedsądu, jaką jest potrzeba wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych, obowiązkiem skarżącego jest wykazanie, że: 1) określony przepis prawa budzi poważne wątpliwość, a także sprecyzowanie na czym te wątpliwości polegają, 2) nie doczekał się wykładni bądź jego niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w orzecznictwie sądów, które to orzecznictwo należy przytoczyć (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002 nr 12, poz. 151; z dnia 13 grudnia 2007 r., I PK 233/07, OSNP 2009 nr 2-4, poz. 43; z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 37/08). Podniesiona przez skarżącego w skardze kasacyjnej potrzeba wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych nie spełnia tych kryteriów. Skarżący, wskazując na potrzebę wykładni art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, dopuszcza się bowiem jedynie polemiki ze stanowiskiem

przyjętym przez Sąd drugiej instancji, dotyczącym definicji pracownika, nie zwracając uwagi na to, iż Sąd Najwyższy dokonał już jednolitej wykładni art. 8 ust. 2a ustawy systemowej w uchwale z dnia 2 września 2009 r., II UZP 6/09 (OSNP 2010 nr 3-4, poz. 46), która obecnie ma już ugruntowany charakter (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 18 października 2011 r., III UK 22/11, OSNP 2012 nr 21-22, poz. 266 oraz z dnia 22 października 2013 r., III UK 155/12, OSNP 2014 nr 9, poz. 138). Podobnie polemiczny charakter ma ta część wniosku, w której skarżący wskazuje na potrzebę wykładni art. 12 ust. 1 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Zauważa on wprawdzie, że przepis ten był już przedmiotem wykładni dokonanej przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 14 lutego 2012 r., III UZP 4/11 (OSNP 2012 nr 15-16, poz. 198), ale sugeruje równocześnie, że w odniesieniu do innego stanu faktycznego, w którym strony stosunku pracy łączyła umowa o pracę, a nie – jak w niniejszej sprawie – stosunek pracy nawiązany na podstawie mianowania. Abstrahując jednak od tego, że z ustaleń faktycznych dokonanych przez Sądy *meriti*, nie wynika, aby zainteresowanego wiązał ze skarżącym stosunek pracy na tej właśnie podstawie (organ rentowy w swojej decyzji podał, że zainteresowany jest zatrudniony na podstawie umowy o pracę), należy podkreślić, iż skarżący zapomina, że zgodnie z art. 2 k.p., zarówno umowa o pracę, jak i mianowanie, to równorzędne rodzaje stosunków pracy określające pracownika, czego nie zmieniają szczególne regulacje ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym (art. 118 i następne). W ramach stosowania art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych istotne znaczenie ma zaś to, że dotyczy on właśnie pracownika, bez względu na rodzaj stosunku pracy łączącego go z pracodawcą, oraz, między innymi, umów o dzieło, jeśli zostały zawarte z pracodawcą, z którym pracownik pozostaje w stosunku pracy (także na podstawie mianowania). Co z kolei zostało już wcześniej podniesione, wszystkie umowy, które dotyczą utworu, w tym także umowy o przeniesienie autorskich praw majątkowych, są umowami o dzieło. Również do takich umów powołany przepis znajduje zatem zastosowanie.

Odnosząc się z kolei do przesłanki oczywistej zasadności skargi kasacyjnej należy zauważyć, że w judykaturze przyjmuje się, że oczywista zasadność skargi, przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., zachodzi wówczas, gdy z treści wniosku o

przyjęcie tej skargi do rozpoznania, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że doszło do kwalifikowanego naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 5 grudnia 2013 r., III SK 19/13, LEX nr 1402642 oraz z dnia 3 grudnia 2014 r., III PK 75/14, LEX nr 1621619), a przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 5 października 2007 r., III CSK 216/07 LEX nr 560577 oraz z dnia 20 marca 2014 r., I CSK 18/14, LEX 1522063), czego nie można stwierdzić w rozpoznawanej sprawie, zwłaszcza że skarżący ogranicza się w tym zakresie do jednozdaniowej argumentacji.

Kierując się przedstawionymi motywami oraz opierając się na treści art. 398⁹ § 2 k.p.c., a w odniesieniu do kosztów postępowania kasacyjnego na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z art. 99 k.p.c. oraz przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji swego postanowienia.